



Fig. 1. Kimmerslev. Ydre, set fra Sydøst.

Poulsen o. 1920

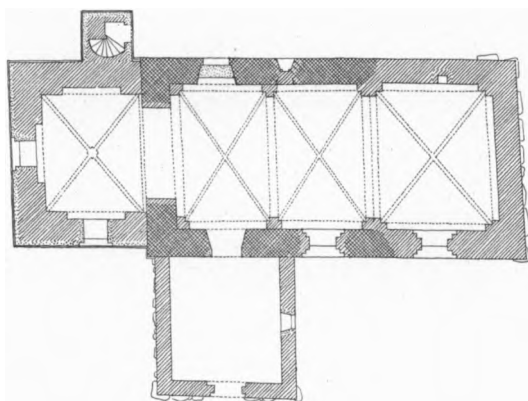
KIMMERSLEV KIRKE

RAMSØ HERRED

Kirken blev 1310 af Roskildebispen annekteret til Antvorskov Kloster¹, hvilket muligvis staar i Forbindelse med dettes Besiddelse af Svenstrup Gaard, og den nævnes 1567 udtrykkelig som *Anneks* til Borup². Siden havde den samme Ejere som denne (S. 1177), tilhørte Kronen (sml. Altertavle) under Svenstrup, blandt hvis Lensmænd nævnes Eustacius v. Thümen (sml. Alterbordsforside) og som Diakoner Just Høg (sml. Klokke Nr. 1) og Oluf Brokkenhus (sml. Klokke Nr. 2). Blandt Besidderne af Svenstrup Fideikommis var Joachim Bruun Neergaard (sml. Yestgavl). Kirken overgik til Selveje 29. April 1913.

Kirken ligger usædvanlig smukt i den nordøstlige Del af det lille Sogn, paa Toppen af en meget lille Bakkeø, i det sumpede Engdrag, næsten omflydt af Vand ved Kimmerslev Aens Udløb i Søen af samme Navn. Om Beliggenheden siger Præsteindberetningen (1759): »Kirken ligger ellers smukt af Situation, er næsten omringet af en Sø . . ., derved er en dejlig Prospect baade af Skov, Mark, Eng og deslige Amoeniteter«. Kirkegaarden, der hører til Amtets mindste, ligger ned ad Bakkens Sider, og det stærke Fald udlignes flere Steder ved meterhøje Terrasser. Der findes ingen Hegnsmur eller anden Form for Indhegning, men mod Søen og Engdraget støttes Bankens Fod af nyere Kampestenssætninger.

Kirken er et Langhus, bestaaende af romansk Skib og sengotisk Østparti, med to sengotiske Tilbygninger, Taarn i Vest og Vaabenhús foran Syddøren. Orienteringen har nogen Afvigelse til Syd.



* r f t r

Fig. 2. Kimmerslev. Plan 1:300. Maalt af A. Nystrom 1929 (El. M. 1946).

Af det *oprindelige Anlæg*, i Størrelse passende til det lille Sogn, er kun Skibets Langmure og Vestgavl bevaret, opført af overvejende smaa, flade, delvis let banede og firhugne *Kampesten*, i nogenlunde regelmæssige Skifter, Hjørnerne dog delvis og Dørene helt af *Kridtkvadre'*, Nordmuren staar endnu i sin middelalderlige Tilstand med bredt udstrøgne, kvaderridsede Fuger, og herover et groft, jævnt, næsten dækkende Pudslag (isprængt Teglstensstumper), som er samtidig med eller lidt yngre end Østforlængelsen (Fig. 4—5). Den romanske Murhøjde er ca. 4,5 m over nuværende Terræn. Mens der ikke ses Spor efter oprindelige Vinduer, er begge de ud- og indvendig noget uregelmæssigt rundbuede Døre bevarede, den søndre dog i ny Tid omdannet i Lysningen; uden for Vaabenhusdøren ligger et glat, halvrundt Tympanon af Granit, 55 x 128 cm (Fig. 7). Norddøren (Fig. 6), der har skraakantede, ikke omløbende Kragbaand, staar nu som ud- og indvendig Blænding, men var tidligere helt tilmuret med Munkesten i Krydsskifte. Den vestre Taggavl, som er af ret store Kampesten, staar bevaret under Taarnets Østmur. Om Skibets flade Bjælkeloft minder enkelte Bjælkeender (18 x 14 cm) af Eg, der paa Undersiden har Sømspor efter Brædder.

Ændringer og Tilføjelser. Et lille, rundbuet *Vindue* Øst for Norddøren er romansk, men ikke oprindeligt; det er helt af Munkesten og staar nu som udvendig Blænding, i det Indre kun synligt nede bag Hvælvets Skjoldbue; det maaler ud- og indvendig ca. 110x75 cm, i Lysningen, som har muret Glasfals, 23 cm. Buetoppen ligger ca. 60 cm under den romanske Murs Overkant.

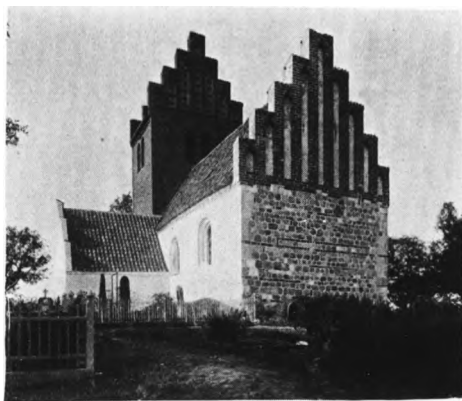
Skibets Hvælv. Muligvis endnu i 1300'rne blev Skibet dækket med to Fag Krydshvælv, som hviler paa falsede Vægpiller, spidse Helstens Buer og Kvartstens brede Ribber. Kapperne er flade uden store Indskæringer og Overribber. I Vesthvælvets Nordkappe ses i den vestre Svikkel en firkantet Aabning til-

muret med Munkesten, Resterne af den *Lem*, der gav Adgang til Skibets Loft før Taarnets Tilbygning. Samtidig med Hvælvslagningen blev Langmurene forhøjet med tre Skifter Munkesten, af hvilke de øvre danner Gesims med to udkragede Afsæt; Yestgavlen (vel ogsaa den forsvundne Østgavl) fik Kamtakker, og i Sydjurens østre Fag blev der brudt et dobbelfalset, fladbuet Vindue.

I Løbet af 1400'rne er Østforlængelsen og Taarnet opført.

Østforlængelsen er over en Syld af store Kampesten opført af Materialer fra det nedrevne Kor, blandet med regelmæssige Munkestensskifter og enkelte Kridtsten; kun Taggavlen er helt af Munkesten. I det Indre er Murene forneden sat af Munkesten, foroven af raa Kamp. Især paa Nordsiden ses Skellet mellem den romanske Del med dens mere ujævne, næsten helt pudsdækkede (sml. S. 1196) Skifter og den gotiske Forlængelse, hvis — efter sjællandsk Maalestok — veltilhuggede Kvadre (Fig. 4), af hvilke nogle ikke er større end Munkesten, ligger i snorlige Rækker. Skibets og det gamle Kors Hjørnekvadre er benyttet i de nye Hjørner. Overvæggene staar velfugede med Kvaderridsning. I Syd er der et til begge Sider dobbelfalset, fladrundbuet Vindue; herover er der Bloktandgesims, mens Nordsiden blot fortsætter Skibets enkle Gesims af to udkragede Skifter. Taggavlen har ni slanke, foroven aftrappede Høj blændinger og et tilsvarende Antal Kamtakker. Det Indre dækkes af et samtidigt Krydshvælv svarende til Korets, men med Halvstens Ribber og mere puklede Kapper; lette Halvstens Overribber med Trinkamme af Løbere. I Nordvæggen er der en ikke oprindelig Gemmeniche.

Taarnet er opført af Munkesten, men helt skalmuret mod Syd og Vest, ved hvilken Lejlighed det fik Granitsokkel af kløvhugne Sten og nye Vinduer. Taarnrummet aabner sig mod Skibet ved en bred, spidsbuet Arkade og har til de andre Sider Helsten dybe, spidsbuede Spareblændinger. Rummet dækkes af et samtidigt Krydshvælv med Halvstens Skjoldbue mod Skibet, Halvstens Ribber med Topkvadrat og Helstens brede Overribber. Mellemstokværket har nu ingen Lysaabninger; Adgangen til det er paa Nordsiden gennem en oprindelig, til begge Sider falset Dør, men den oprindelige Fritrappe er allerede i Middelalderen blevet afløst af et **Trappehus** med muret Spindeltrappe, rund Spindel af Munkesten og Loft af udkragede Binderstik. Trappehuset skalmuredes samtidig med Taarnet, hvorved Indgangsdøren fik sin nuværende



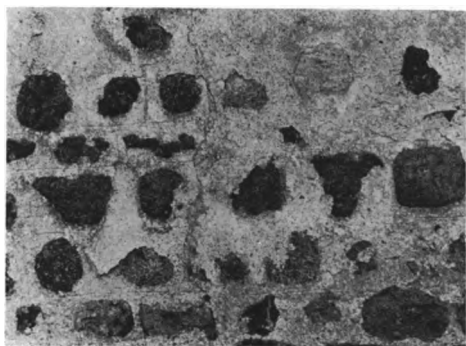
V. H. 1931

Fig. 3. Kimmerslev. Ydre, set fra Sydøst.



K. W. 1947

Fig. 4. Kimmerslev. Nordmur. Sammenstødet mellem det romanske og det gotiske Murværk (S. 1197).



K. W. 1947

Fig. 5. Kimmerslev. Som Fig. 4, men i større Maalestok for at vise det romanske Murværks Kvaderriller (S. 1196).

spidsbuede Form. Klokkestokværket har til hver Side to spidsbuede, falsede Glamhuller, med Cirkelglug mellem Buespidserne, i Øst og Vest omfattet af et spidsbuet Løberstik. Hele Taarnets øverste Parti nymuredes 1888, og det lader sig nu ikke afgøre, om de oprindelige Forhold er bibeholdt, hvad der dog ikke er umuligt. Gavlene har syv Kamtakker og ligesaa mange Høj blændinger afsluttet med vandret Fals eller med Stavværk.

Foroven i Blændingerne er der som i Borup (S. 1179) og Højelse (S. 1241) smaa, nedhængende Kors, i de to af Blændingerne findes dog skraatstillede Skjolde; de øvrige Kors, der udfylder Blændingerne, er sikkert fra 1888, hvad der maaske ogsaa gælder de øverste. Vestgavlen bærer Aarstallet 1888 og IBN i Jernbogstaver (Joachim Bruun Neergaard). Gesimsen bestaar af to retkantede Fremspring, hvorunder nedhængende Smaakors som i Blændingerne.

Vaabenhuset er muligvis yngre end de nævnte Tilbygninger. Det er af Munkesten over Syld af store Kampesten. Vinduet i Østsiden er fornyet, Døren (Fig. 7) er fladbuet og falset til begge Sider (sml. Borup S. 1182) og sidder udvendig i spidsbuet Spejl, der naar et godt Stykke op over Gavlens Fodlinie; herover er der fire uregelmæssigt fladbuede Høj blændinger, de midterste lige høje. Gavlen krones af fem Kamtakker,

den midterste, der er meget bred, nu uden Bryn. Langmurenes Gesims bestaar af to udkragede Skifter. I det Indre er der fladt, gipset Loft.

Vaabenhuset og Langhusets Sydside staar hvidkalkede, Skibets Nordside med middelalderligt Puds, Resten af Bygningen med blanke Mure. Østgavlen var indtil 1920 dækket af en mægtig Vedbend. Alle Tagværker er nye. Hele Kirken er hængt med røde Vingeteg, nogle af Kamtakkerne med Munketeg.

†**Glasmalerier.** I Vinduet ved Prædikestolen saas 1758 en Ørnklo i blaat Felt med en pavelig Krone over, og i en anden Rude sammesteds et Vaaben med et Kors i blaat Felt med tvende Nøgler (Præsteindb.).

Kalkmalerier. Paa Taarnarkadens Nordvange er der malet et Indvielses-kors.

INVENTAR

Alterbordspanel fra 1857 (Synsforretning), af Fyr med enkle Fyldinger. Under Bordet findes ældre Panel.

Den tidligere Alterbordsforside af Eg er nu ophængt i Vaabenhuset; den stammer fra gotisk Tid og har glat Rammeverk om een stor Fylding med affaset Saalbænk. Nu bærer den paa Kridtgrund en Staffering fra o. 1600: paa

Fyldingens sorte Baggrund er der malet tre røde og graa Renaissancekartoucher med Laurbærgrene stukket gennem Volutterne og lange, rimede, gudelige Sentenser med gul Fraktur paa Tysk. Øverst flankeres et Jesumonogram af to Vaaben, det ene for von Thümen med Bogstaverne E V T (Eustachius von Thümen, gift 1603, død 1612 som Lensmand paa Svenstrup), det andet for Baden med Bogstaverne AHD, hans Hustru Ane Hansdatter (sml. Borup Alterbordsforside S. 1182). Under Rammens graa Maling ses et gotisk Ranke-mønster, dels gult paa sort med røde Kantstreger, dels sort paa rødt. Under Fyldingens sorte Maling skimtes Figurmalerier og Glorier.

†**Alterklæde** af sortbrunt Fløjl, med Blomstermønster i Guld- og Sølvstikkerarbejde, fandtes endnu 1902.

†**Alterdug** 1655, »et gammelt linned Klæde udsyet med røde Blomster i Silke, hvorpaa i Midten findes to adelige Vaabener og derover disse Ord: Wivike Bilde 1655« (Præsteindb.).

Altartavle (sml. Fig. 8) i Høj-Renaissance, o. 1600, beslægtet med Borup (S. 1182). Den lille Tavle, hvis Storstykke flankeres af glatte, joniske Søjler med Kassetteværksprydbælter, er en Del ændret. Som Fremspringet, der tvedeler Postamentet, viser, har Storstykket her haft en Midtpilaster, og ifølge Præsteindberetningen 1758 har Storfeltet været opdelt i fire smaa Tavler, som nu er erstattet af eet stort Maleri. De enkle Storvinger har Volutter og Baand med

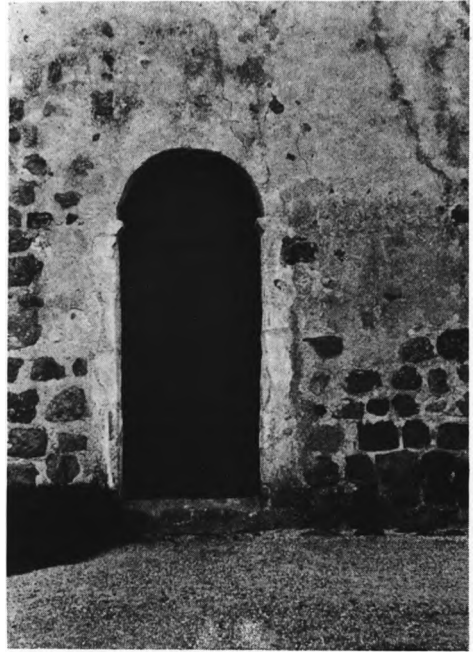
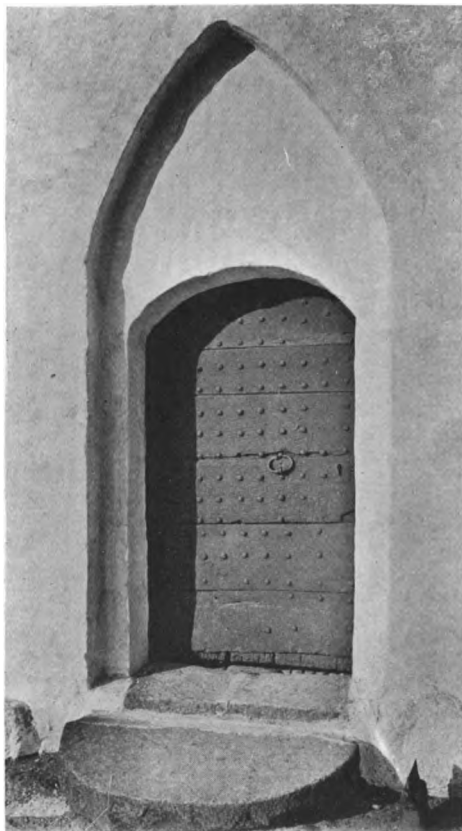


Fig. 6. Kimmerslev. Norddør (S. 1196).



V. H. 1931

Fig. 7. Kimmerslev. Vaabenhusedør
(S. 1198, 1204).

Tværstriber omkring en oval Medaillon. Over Æggestavgesimsen, hvis Profilled er fornyede, staar Topstykket, hvis Felt indrammes af Slingbaandslister og flankeres af kannelerede, joniske Halspilastre; Vingerne kantes af Volutter, og Stykket krones af en lav Trekantgavl med Topspir.

Tavlen staar nu med en Staffering fra o. 1916, hvid og graa med lidt Guld, men i Postamentfelterne er bevaret oprindelige, gyldne Frakturindskrifter paa sort: »Hvo vil skylde Guds udualde« etc. Rom. 8 og »Er Gud med oss, hvo kand verre imod oss, huilcken som icke sparde sin egen Søn« etc., og paa Storsøjlnes Postamentfremspring det danske og det brandenborgske Vaaben; »Overskriften« er derimod forsvundet, men kendes fra Præsteindberetningen: »Christian den IIII med Guds Naade« og »Anna Catharina von Gottes Gnaden«. I Storstykkets fire Felter var malet Indstiftelsens Ord, i de øverste paa Tysk, i de nederste paa Dansk, i Topfeltet saas

»Kristus korsfæstet med de to Røvere og . . . See det Guds Lam« etc. og i Gavlfeltet Helligaandsduen (Præsteindb.). I Storstykket er nu indsat et Maleri fra 1700'rne paa Lærred, 116 x 82 cm, forestillende Gravlaggelsen.

Foran Topfeltet er fastsømmet et lille, tidliggotisk *Krucifiks* (Fig. 9) af Eg, fra o. 1250, 53 cm højt. Figuren, der maaler 28 cm, er frontal med svagt bøjet Hoved, der muligvis har været kronet; Armene er stive og skraa, Fødderne adskilte, saa at den korsfæstede mere virker staaende end hængende. Det venstre Ben er svagt bøjet, og over dets Knæ er det halvlange Lændeklæde med Vulst slidset op. Korstræet, der har hvælvet Midtprofil, ender i store, kvadratiske Felter og er overalt kantet med Edelstensgruber. Hvidgraa Staffering med Guldkant paa Korset.

Altersølv. Kalk (Fig. 15), gotisk, fra 1400'rne, med moderne Bæger. Den sekskantede Fod har svagt indadbuede Sider med tilsvarende profileret Fodplade og Standkant med gennembrudte Treblade mellem skraatrillede Baand; paa en af Siderne er fastgjort et støbt Krucifiks. Skaftet er sekskantet, den



Fig. 8. Kimmerslev. Indre, set mod Øst.

Poulsen 1919

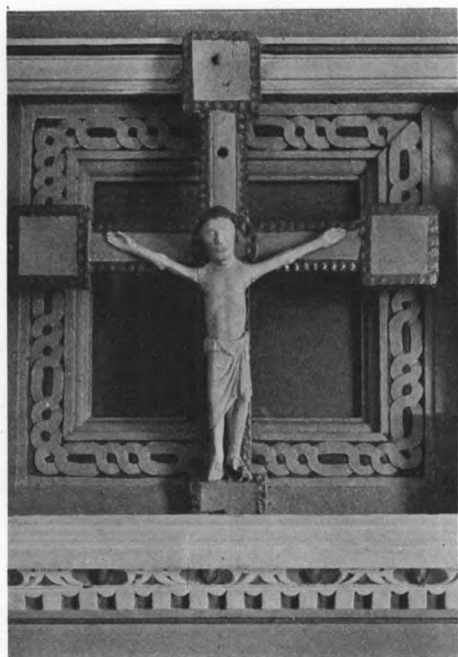
ovale Knop har foldeværksagtige Led afvekslende med brede Hulled; under Foden er med Tværriller punslet et Bomærke, sikkert Guldsmedens Tegn, og ganske svagt indridset: xxv (Lod). **Disk**, stemplet med Københavns Byvaaben 1823 og Mestermærke for Johan Isbrand (Bøje 851). **Alterkande** af hvidt Porcelæn, med Sølvlaag, hvorpaa er graveret: »Elise Cramer Johanna B. Neergaard. Kimmerslev Kirke 1835« samt en Medaillon med Neergaards Yaaben.

Alterbibel, Frederik 5.s fra 1767, i samme Indbinding som Borups (S. 1184).

Alterstagerne er moderne Messingkopier efter Renaissancestager.

Messehagel (Fig. 14) fra 1637, af rødt, brocheret Fløjls med Granatæblemønster. Paa et bredt Kors af gammel Guldtraad er med Silke i naturlige Farver broderet en Kristusfigur; under Korset staar Aarstallet delt af et Kranie over to korslagte Knogler. Randgallonerne er nye.

Døbefont (Fig. 13), romansk, af Granit, ganske enkel, med Rundstav foroven og forneden paa den svagt udbugende Kumme, der maaler 66,5 cm i Tvm. og ikke har Afløb. Foden er muret af Tegl. 1758 stod Fonten i Taarnet (Præsteindb.).



V. H. 1931

Fig. 9. Kimmerslev. Krucifiks, nu opsat foran
Altartavlens Topfelt (S. 1200).



V. H. 1931

Fig. 10. Kimmerslev. Stolestader (S. 1204).

Daabsfad af Tin, glat, med Rosestempel.

Daabskande af Tin, stemplet: Hans Høj; Gørtlerens vanlige Type.

Prædikestol (Fig. 11) i Bruskbarok, fra 1642 (Præsteindb.). De fire Fag har Relieffer af Evangelisterne (Fig. 12) i Portalfelter, hvis Pilastre er helt opløst i Bruskslyng; i Vinklerne over Buens fremspringende Æggestav over Tandsnit er der store Englehoveder, der giver Fagene en vis Lighed med den langt ældre Stol i Gadstrup (S. 1132) af Hans Billedsnider fra Køge. Paa Hjørnerne staar Dydehermer, af hvilke Retfærdigheden, Troen og Haabet har bevaret deres Tegn. Frisen og Arkitraven, der er skaaret med en Række Smaanicher adskilt af smalle Ædelstensbosser (sml. Caspar Lubbekes Arbejder), opdeles af Krumknægte med Englehoveder. Undergesimsen, der er formet som en stejl Karnis, er dekoreret med Bruskslyng ligesom Hængestykkerne, hvor det er ordnet enten om et Englehoved eller om en Maske. Kræmmerhusf ormet Underbaldakin, omgivet af Bruskbøjler. Ny Opgang. Den enkle Himmel, hvis glatte Underside er fornyet, bar ifølge Præsteindberetningen Aarstallet 1641; den har en nedhængende Liste af Treblade og Krumknægte med Englehoveder paa Hjørnerne. Topstykkerne er forsvundet. Staffering som Altartavlen og fra samme Tid. I Frisen stod ifølge Præsten 1758: »Dit Ord er min Trøst i min Elendighed. Ps. 119. 1642«. Over Himmelen stod midtfor »C 4tus, paa den anden Side et rundt Skilt, hvori staar L I S K U, paa den anden Side 1641«.



M. M. 1902

Fig. 11. Kimmerslev. Prædikestol 1642 (S. 1202).



V. H. 1931

Fig. 12. Kimmerslev. Prædikestolsfelt (S. 1202).

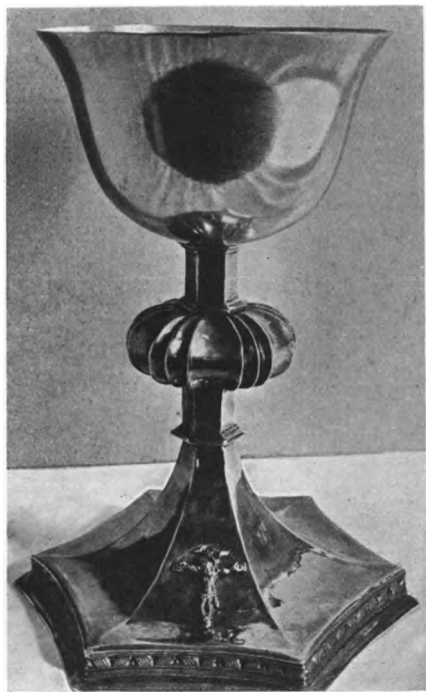


V. H. 1931

Fig. 13. Kimmerslev. Dobefont
(S. 1201).

V. H. 1931

Fig. 14. Kimmerslev. Messehagel 1637
(S. 1201).



V. H. 1931

Fig. 15. Kimmerslev. Alterkalk (S. 1200).

I Frisen: »Joh. 8. Sandelig, sandelig siger jeg Eder, hvo som holder mit Ord« etc.

Stolestader (Fig. 10). Kirken har næsten hele sit Renaissancestoleværk, fra Begyndelsen af 1600'rne, med Døre, Indgangspanel og Yæggavle. Gavplankerne, der har indsnøret Hals under den trekløveragtige Afslutning, er dekoreret med en Arkade uden Kapitæler; i Bueslaget, hvorunder der er indfældet en lille Buetunge, er der Slingbaand og i Vangerne en Bølgeranke, mens Topstykket indeholder en Vifteroset, alt i Fladsnit. Vægplankerne savner Arkaden, men har under Halsen et firkantet, diagonaldelt Felt med fire Treblade. Dørene og Indgangspanelerne har Arkader med Profilkapitæler og omløbende Rammeverk med Slingbaand; Buevinklerne er glatte undtagen paa de østligste Døre mod Nord, hvor der er glatte, ryggede Blade. Stafefering som Altertavlen og fra samme Tid.

†**Degnestol.** Paa Degnestolen stod ifølge Præsteindberetningen 1758 »det Aarstal 1587 med IHS over og derunder Niels Persen og Per Nilsen«.

Pulpitur i Vest, fra Begyndelsen af 1600'rne, med Balustre og Æggestav-Tandsnit-Gesims. Under den graa Maling fra 1916 spores ældre Farver. Præsten meddeler 1758, at Frisen bar følgende Indskrift: »Hvo mig foragter og annammer ikke mine Ord, hand haver dend hannem dømmer, det Ord som jeg haver talet, skal dømme ham paa den yderste Dag« (Joh. 12, 48).

Dørfløj (Fig. 7) til Vaabenhuset, fra o. 1600, af Eg, tømret af seks vandrette Fjæle, der er naglet til fem lodrette ved Hjælp af 15 Rækker store Søm, i hvis Hoveder der er indslaaet smaa Rosetter. Dørringen har Renaissanceornamenter, og den gamle Laas er bevaret, omgivet af en stor Trækasse, der ligeledes er oprindelig.

Klokker. 1) 1629, støbt af Hans Kremmer. Versaler mellem to Rammelinier: »Erlig och welbyrdig Jost Høy Homester Hans Johansen Høyer, Kirckeverie Hans Christensen y Svenstrop Nels Pedersen y Kimmersløf Anno 1629, Hans Kremmer stobt mich«. Tværmaal 86,5 cm.

2) 1653, støbt af Jørgen Hansen. Fire Linier Versaler under en Lilliebort: »Anno 1653 er denne Klock støbt udi W. B. Mand Oluf Brockenhus oc hans W. B. Frue Karne Wldfeld Tid oc hafver hund foreret fyrgetyffe Rygxdaler

oc try. Sogne Præst H. Hans Høyer, Ridefoget Niels Nielsen den gamel Laus Lauslade. F. G. (d. v. s. den gamle Laus Ladefoged). Ho som haffier Ører at høre med, hand hører Luc. 8. Jørgen Hansen Klock Støber af Birkby«. Paa den ene Side af Klokkelegemet en Bladkrans, 22 cm i Tvm., med Brockenhus' og Ulfeldts Vaaben, paa den modstaaende: IH S. Tvm. 91 cm.

†**Klokke.** Ved Klokkeskatten 1528 afleveredes en Klokke.

GRAVMINDER

Tre Par **Begravelsesskjolde** med malede Vaaben for Ejere af Svenstrup er ophængt i Vaabenhuset, bl. a. Svane 1730 og de Neergaard 4. Aug. 1770—2. Juli 1846.

Gravsten. 1658. Bekostet af Anders Hanssøn og hans Hustru Bergette Mortensdotter, iøvrigt kun religiøs Indskrift med Versaler bevaret. Rød Kalksten, itubrudt, 81 cm bred. Foran Indgangen til Kirkegården.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1661—72 (RA). — Synsprotokoller 1812—19, 1823—43, 1844—77 (LA). — Kaldsbog 1738—1844 (LA). — Præsteindberetning til Hofman 1758 og 1772 (LA). — Museumsindberetninger af C. M. Smidt og M. Mackeprang 1902. Revideret af E. Moltke og Elna Møller 1946.

J. Kornerup: Notebog XI. 1895. S. 30.

Poul Nørlund: Svenstrup, et sjællandsk Gods' Historie, udg. af J. Wedell-Neergaard. 1921. S. 201—03.

¹ J. O. Arhning: Roskilde Domkapitels Historie I, 339. ² Stiftsbogen 1567 (LA). Der var da heller ingen Præstegaard i Kimmerslev.

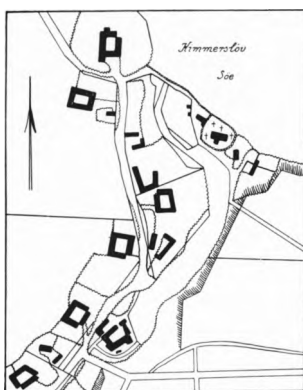


Fig. 16. Kimmerslev.